

УДК

ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ (НА ПРИКЛАДІ НПП “СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ”)

Евеліна Кульчицька

*Національний лісотехнічний університет України
вул. Ген. Чупринки, 103, м. Львів, 79057, Україна, тел. (032) 237-88-57*

Розглянуто стан і перспективи зовнішньоекономічної діяльності національного природного парку “Сколівські Бескиди”. В результаті портфоліо-аналізу встановлено, що найбільш розвиненим напрямом зовнішньоекономічної діяльності національного парку є експорт деревини, а найбільш перспективним — міжнародний туризм.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, міжнародний туризм, експорт деревини, національні парки, портфоліо-аналіз.

За умов інтегрування України до міжнародної економічної системи через різні форми співробітництва із зарубіжними партнерами особливої актуальності набуває вивчення найбільш перспективних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Останнім часом зростає увага науковців до питань функціонування та розвитку національних парків. Вивченню різноманітних напрямків діяльності національних парків присвячені наукові праці С.Стойка, М.Кукурудзи, Ю.Зінька, В.Борейко, Н.Забеліної, а також таких іноземних дослідників, як J.Dixon, K.Miller, R.Dasmann, J.Diamond та ін. У більшості з них акцентується увага на рекреаційно-туристичній діяльності національних парків, а також на екологічних принципах економічного розвитку парків, однак у аналіз зовнішньоекономічної діяльності парків та шляхів розвитку міжнародного туризму є недостатньо глибоким. У зв'язку з цим, метою цього дослідження є оцінка перспективних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності національних парків за допомогою використання портфоліо-аналізу на прикладі НПП “Сколівські Бескиди”.

Незважаючи на те, що одним з основних завдань національних природних парків є “створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів” [2], одним з найбільш розвинених напрямів зовнішньоекономічної діяльності НПП “Сколівські Бескиди” є експорт деревини, обсяги якого з кожним роком зростають. Причому Парк не займається переробкою деревини й експортує лише круглий ліс. Найбільшими закордонними партнерами НПП “Сколівські Бескиди” протягом останніх років були фірми “Євро-Тімбер” (Словакія) та “Ердерт РТ Фужері Фюресузем” (Угорщина). Для порівняння, обсяги надходжень від експорту деревини та від надання рекреаційно-туристичних послуг представлені у таблиці. З якої видно, що реалізація деревини в круглому вигляді є основним джерелом доходів національного парку, однак її частка у загальних обсягах реалізації товарів і послуг почала поступово

зменшуватись завдяки збільшенню частки надходжень від рекреаційно-туристичної діяльності.

Обсяги реалізації продукції та послуг НПП “Сколівські Бескиди”

Показники	2005	2006	2007
Обсяги реалізованої продукції та послуг (без ПДВ), тис. грн	1779,1	2037,5	2732,9
Виторг від реалізації деревини в круглому вигляді (без ПДВ), тис. грн	1763,8	2002,2	2660,7
у т. ч. експорт продукції, тис. грн	814,2	919,9	1744,2
Частка виручки від реалізації деревини в круглому вигляді в загальних обсягах реалізації, %	99,1	98,3	97,4
Частка експорту в загальних обсягах реалізації, %	45,8	45,1	63,8
Надання рекреаційно-туристичних послуг, тис. грн	14,5	35,3	72,2
Частка рекреаційно-туристичних послуг у загальних обсягах реалізації, %	0,8	1,7	2,6
Темпи зростання виторгу від реалізації деревини в круглому вигляді, %	-	114	133
Темпи зростання експорту, %	-	113	190
Темп зростання рекреаційно-туристичних послуг, %	-	243	205
Реалізовано деревини всього, м ³ .	10408	11315	12268
в т.ч. на експорт, м ³ .	3093	3551	5434
Асигнування з бюджету на ведення лісового господарства, мисливського господарства та природоохоронні заходи, тис. грн	1860,0	2268,2	2581,1
Перевищення (недостатність) доходів над видатками, тис. грн	+20,8	-48,9	-35,6

Джерело: фінансова та статистична звітність НПП “Сколівські Бескиди”

З метою розробки стратегічних рішень при управлінні зовнішньоекономічною діяльністю національних парків проведено портфоліо-аналіз, за допомогою модифікованої матриці “Бостон консалтинг груп” (БКГ)(див. рисунок). Вертикальна вісь — темпи зростання продукції, відображає ступінь привабливості видів діяльності. Горизонтальна вісь — частка надходжень від певного виду діяльності у загальних обсягах реалізації товарів і послуг підприємства показує стійкість товарів у межах підприємства. Оскільки Парк має два основних види діяльності – реалізацію деревини, в т.ч. на експорт, та надання рекреаційно-туристичних послуг, умовно вісь абсцис розділимо на дві рівні частини. Як і в оригінальній версії моделі БКГ приймемо, що межею високих і низьких темпів приросту є 10% збільшення об’ємів виробництва товарів та послуг на рік.

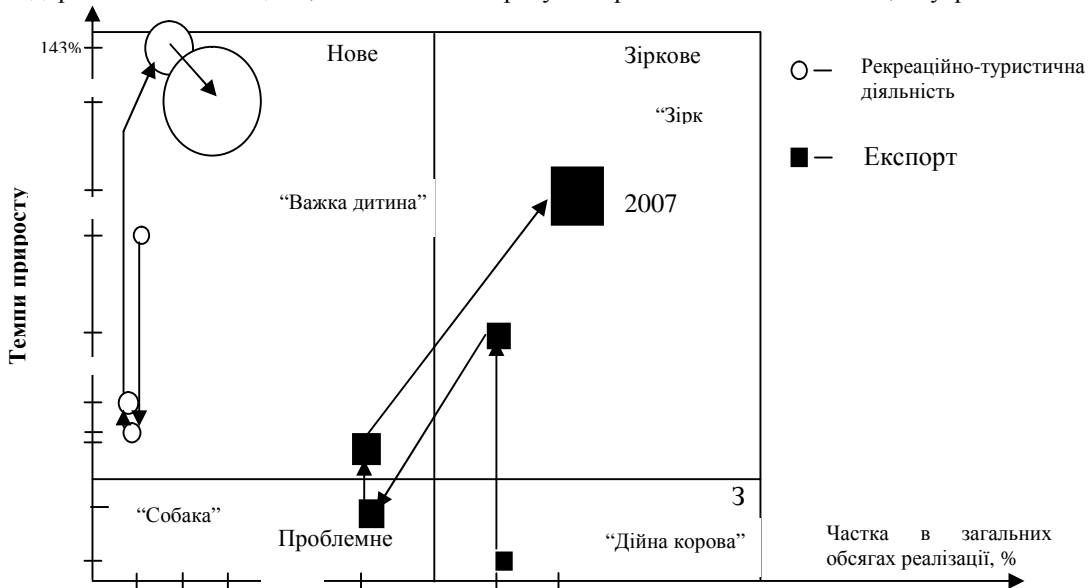
З таблиці та рисунка видно, що надходження від експорту деревини значно перевищують надходження від рекреаційно-туристичної діяльності. Однак темпи приросту рекреаційно-туристичних послуг перевищують темпи приросту експорту деревини, за винятком 2004 р. Частка надходжень від надання рекреаційно-туристичних послуг у загальних обсягах реалізації продукції та послуг підприємства є незначною,

однак в останні три роки спостерігається її стабільне зростання. Водночас збільшується і частка надходжень, отриманих від експорту деревини. Однак частка експорту деревини Парку у загальному експорті деревини Львівської області є меншою за 1%.

З рисунку видно, що рекреаційно-туристична діяльність Парку перебуває на початку життєвого циклу. І незважаючи на незначну частку в загальних надходженнях, високі темпи зростання підтверджують перспективність цього напрямку.

Крім того, щорічно кількість мандрівників у світі збільшується на 5-7%. За прогнозами ВТО, до 2010 р. кількість поїздок у світі досягне близько 1 млрд, а доходи від туризму зростуть до 1,1 трлн дол. [1, с. 146]. Світовий досвід функціонування національних природних парків свідчить, що екологічний туризм розвивається як окремий напрям туризму і про його успіхи свідчать те, що кожного року обсяг екотуристів у розвинених країнах зростає від 7 до 30%.

Аналізуючи туристичні потоки Львівської області за видами туризму, можна відзначити, що загальна кількість туристів, які обслуговувалися у туристичних підприємствах Львівщини, збільшилася за рахунок зростання часток в'їзних, внутрішніх

та іноземних туристів. У 2007 р. туристичні підприємства Львівщини надані послуги іноземним туристам із 34 країн світу. Іноземні туристи у відсотковому відношенні становили 8% загальної кількості обслуговуваних туристів. Найбільше туристів приїхало з Польщі (понад 4,2 тис. осіб), Німеччини (понад 1 тис. осіб), США (понад 600 осіб), Білорусі (близько 650 осіб), Російської Федерації (близько 600 осіб). Проте результати моніторингу, який проводиться щороку у м. Львові у літній туристичний сезон, свідчать про таке: на території міста щоденно перебуває близько 3 тис. іноземних туристів, а у вихідні — до 5-6 тис., з яких 60% — туристи з Польщі, 20% — туристи з країн — учасниць СНД та ін. В 2007 р. порівняно з 2006 р. кількість іноземних туристів на Львівщині зросла на 13,24%, що підтверджує перспективність розширення надання національними парками різноманітних видів рекреаційно-туристичних послуг, спрямованих на іноземних туристів [За статистичними даними управління культури та туризму облдержадміністрації].

“Аналіз даних щодо динаміки й структури іноземного туризму в Україні протягом останніх років вказує на провідну роль маршрутно-пізнавального туризму. Адже для більшості іноземців головним мотивом відвідин залишається пізнавальний інтерес. Опитування показали, що саме цей вид міжнародного туризму в Україні й надалі збереже за собою провідне місце серед усіх інших. Наступне місце займає курортно-оздоровчий туризм, що теж має тенденцію до зростання” [1, с. 147].

Без реформування фінансового забезпечення ПЗФ України його подальший розвиток є проблематичним. Один із напрямів його реформування пов’язаний з більш ефективним використанням рекреаційного потенціалу та розвитку міжнародного туризму. Досвід промислово розвинених країн світу показує, що міжнародний туризм є найбільш ефективним засобом швидкого залучення у країну надходжень в іноземній валюті [1, с. 145].

Розвиток міжнародного туризму національними парками формує переваги та недоліки, які мають економічний, соціальний та екологічний аспекти.

До економічних переваг можна віднести розширення сфери діяльності парку, отримання додаткового прибутку, залучення в оборот незайнятих ресурсів, зниження ступеня ризику, підвищення загальної стійкості підприємства, поповнення державного бюджету, розвиток суміжних галузей, створення нових робочих місць і зниження рівня безробіття, розвиток інфраструктури, стимулювання розвитку місцевого ринку та економіки тощо. Соціальні вигоди характеризуються посиленням значущості лісових територій в очах місцевого населення, зміною їх ставлення до природоохоронних проблем; збереженням культурної спадщини; розширенням відтворенням фізичних і морально-психологічних сил людини. Екологічні вигоди – це, насамперед, позитивний вплив на довкілля шляхом витіснення лісозаготівельної діяльності освоєнням і розширенням рекреаційних територій, а також стимулювання відновлення вже зруйнованих територій.

Однак розвиток міжнародного туризму має і свої недоліки, спричиняє втрати як економічного так і соціального чи екологічного характеру. Економічні недоліки полягають в тому, що розвиток міжнародного туризму може призвести до зростання цін на нерухомість, підвищення вартості життя тощо. Соціальні недоліки полягають у можливих конфліктах місцевих жителів з іноземними туристами, а серед екологічних недоліків можливе порушення екологічної рівноваги й забруднення навколишнього середовища внаслідок збільшення рекреаційного навантаження на довкілля. Тому, розвиваючи різні види міжнародного туризму, слід дотримуватись жорстких екологічних регламентів.

Отже, застосування матриці БКГ дало нам змогу зіставити позиції двох видів діяльності підприємства, що конкурують між собою та встановити ступінь збалансованості між ними. Отже, враховуючи результати аналізу, світовий досвід функціонування національних природних парків, а також рекреаційно-туристичний потенціал, одним з перспективних напрямів ЗЕД національних парків України та НПП “Сколівські Бескиди”, зокрема, має стати розвиток міжнародного туризму.

Крім того, сприятливою умовою для інвестицій у розвиток рекреації на території установ ПЗФ України є Постанова КМУ від 02.06.2003 № 827 “Про внесення змін до переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду”, яка звільняє суб’єкт рекреаційної діяльності від податків за надані платні послуги. Якщо озирнутися в минуле, можна сказати, що метою створення першого національного парку в світі більше ніж 100 років тому була не стільки охорона природи заради неї самої, скільки бажання врятувати монументальні ландшафти від

“експлуатації” і зберегти їх як місця рекреації і туризму для теперішнього і майбутніх поколінь [3, с. 86].

Для детальнішого аналізу напрямків розвитку міжнародного туризму національними парками доцільно також використовувати модель GE/McKinsey (матриця ринкової привабливості та конкурентних позицій); модель Shell/DPM, за допомогою якої здійснюється порівняння галузевої привабливості і конкурентоспроможності; модель Hofer/Schendel, яка описує цикл розвитку ринку товару чи послуги та передбачає отримання певних стратегічних висновків на основі аналізу еволюції ринку; модель ADL/LC, за допомогою якої проводиться аналіз життєвого циклу галузі тощо.

1. *Боднарчук М.З.* Економічні аспекти розвитку міжнародного туризму в Україні в контексті світового досвіду // Туризм в Україні: сучасний стан та пріоритети розвитку: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 20 – 22 жовтня 2005 р.). – Львів: ЛПЕТ, 2005. - с. 145-150.
2. Про природно-заповідний фонд Закон України: від 16.06.1992 р.
3. *Кукурудза М.М.* Менеджмент національних парків: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 124 с.

**THE VALUATION OF PROSPECTIVE TRENDS IN INTERNATIONAL ECONOMIC
ACTIVITY FOR NATIONAL PARKS (ON THE EXAMPLE OF THE SKOLIVSKI BESKYDY
NATIONAL NATURAL PARK)**

Evelina Kulchytska

*National Forestry University Of Ukraine
vul. Generala Chuprynky, 103, Lviv, 79057, Ukraine, tel. (032) 237-88-57*

Present and prospective trends in international economic activity of National Nature Park “Skolivski Beskydy” are considered in the article. As a result of portfolio analysis the export of timber was defined as the most developed trend in international economic activity of the National Park. However, international tourism was defined as the most prospective direction.

Key words: international economic activity, international tourism, export of timber, national parks, portfolio analysis.

*Стаття надійшла до редколегії 21.02.2008
Прийнята до друку 22.06.2008*